

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
SERIA FILOLOGIA POLSKA NR 136

Monika Brzóstowicz-Klajn

**TOMASZ MORUS
W MUNDURKU PIONIERA,
czyli utopia i utopijność
w polskim socrealizmie**

POZNAŃ 2012

Spis treści

Słowo wstępne	7
Utopia jako zasłona systemu, atrapa	7
Socrealizm: kultura totalna i totalitarna	24
ROZDZIAŁ I	
Podstawowe rozróżnienia terminologiczne	33
O utopii – z perspektywy historii idei	33
Socjalizm utopijny a marksizm	39
Socrealistyczna opowieść o utopii	46
Utopijność socrealistycznej opowieści	49
ROZDZIAŁ II	
Europejska tradycja utopii w Polsce w latach 1947-1956	53
Podstawowa tradycja utopii pierwszy raz po polsku	54
Spór o utopię Tomasza Morusa	56
Inne prace nad dziedzictwem utopii literackiej	66
Nieznana utopia polskiego oświecenia: <i>Podróż do Kalopei</i>	75
Próba opisu tradycji utopii poza ideologią	78
Dyskurs (anty)utopijny w prasie czasów odwilży	83
ROZDZIAŁ III	
Historia w świecie socrealistycznej literatury	88
Utopia całkowitej przemiany	88
„Przeszłości ślad dłoń nasza zmiata”, czyli historia odrzucona	98
Historia sfalsyfikowana/pisana na nowo	102
Historia przyszłości	118

ROZDZIAŁ IV

Ku przyszłości: SF i socrealizm	123
Nachylenie kultury socrealistycznej ku przyszłości	133
Soc <i>science fiction</i> ?	147
Sowieckie debaty nad SF a socrealizm	151
Rosyjskie konteksty – wybrane wątki	155

ROZDZIAŁ V

Koncepcja nowego człowieka i kultura totalitarna	169
Marzenie o regeneracji międzyludzkich więzi, o odrodzeniu duchowym	169
Nowy człowiek	172
Współczesna historia: casus Pawlika Morozowa	180
Nowy człowiek nie umiera?	185
Nieśmiertelność „przebrana za historię”	188
Wobec pamięci o ofiarach wojny i okupacji	192
Pomiędzy projektowaną nieśmiertelnością a teraźniejszą walką o komunizm	194
Zakończenie: Socrealizm wobec modernizmu	201
Ciało obce?	201
„Pewien komponent ideologiczny” awangardy	216
Dwie utopie bolszewickie	223
Socrealizm i modernizacja	225
Nota bibliograficzna	232
Indeks	234
Thomas More in a Pioneer scout’s uniform or Utopia and Utopianism in Polish social realism (Summary)	244